

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою
«Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«Проблеми та перспективи міжнародної міграції України»**

Виконавець:

студентка ФМЕ, гр. 43М

Значенко Вероніка Юріївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Уханова Інна Олегівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ /підпис/

ОДЕСА – 2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження визначається тим, що проблеми вимушеного переселення багатьох сотень тисяч і мільйонів людей у сучасному світі відносяться до найгостріших проблем сучасного світу, тому що недобровільно переміщені люди внаслідок військових, етнополітичних та інших конфліктів, за визначенням ООН, є однією з найуразливіших груп населення планети. Як свідчить історія другої половини ХХ століття, вимушена міграція несе за собою важкі наслідки як для окремої особистості, так і для багатьох держав і світової спільноти в цілому.

З 2014 року в Україні міграцією охоплені величезні маси людей різної національностей, віросповідання, кольору шкіри, різного віку. У цьому плані загальнолюдські проблеми міграції торкаються сфери всіх галузей науки, піддаються розумінню лише в комплексності поглядів, оцінок. У сучасних умовах міграція є елементом загально-глобалізаційних процесів, вона несе як явно позитивний вплив, так і негативний щодо національної самородності та культури.

Події в Україні в 2014 році привели до збільшення як внутрішніх так і зовнішніх міграційних потоків в Україні. Події, пов'язані з пандемією коронавірусної інфекції в 2020-2021 рр. обумовили скорочення міграційних процесів не тільки в Україні, а й в усьому світі, а війна 2022-2023 рр. стала причиною лавиноподібної міграції як в самій Україні так і з України в зарубіжні країни. Ці процеси суттєво вплинули на соціально-економічну, політичну, військову ситуацію, стали причиною демографічної кризи в Україні. При цьому вони на поточний момент не досліджені на належному рівні, оскільки відбуваються в сьогоденні, а існуюча методологія оцінок не дозволяє на належному рівні оцінити наслідки.

Варто відзначити, що проблеми міжнародної міграції досліджувалися багатьма науковцями. Серед них варто відзначити таких вчених, як Т. Власова, І. Гарна, О. Долинська, А. Зайцева, Н. Звірід, С. Зміяк, В. Кабай, Н. Короленко, Н. Кузнецова, А. Лизанець, А. Наджафова, Є. Олійник, О. Пуригіна, Н. Ушенко та інші. Проблеми міграції в зарубіжних країнах вивчала Р. Блажиєвська, Н. Костюк, Р. Стаканов, Г. Титаренко,

Складнощі міжнародної міграції в Україні аналізували В. Лагодієнко, В. Посмітна, І. Свидрук, О. Сидорчук, М. Наумова, О. Швець. Значно менше досліджень стосується міжнародної міграції під час останніх кризових подій в Україні. До науковців, які їх аналізували варто віднести А. Гоць, О. Сомик, Ю. Чайковський та інші. Не зважаючи на це оцінка впливу останніх подій в Україні на міжнародну міграцію ще довгий час буде проблематичною, оскільки порушено статистичний облік демографічних змін, відсутності можливості проведення перепису населення України. Все це обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи – провести дослідження проблем та перспектив міжнародної міграції України.

Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розглянути поняття, причини та особливості сучасної міжнародної міграції;
- з'ясувати підходи до державного регулювання міжнародної міграції;
- визначити методи та показники оцінки міжнародної міграції;

- здійснити аналіз соціально-демографічних показників України;
- проаналізувати тенденції розвитку міжнародної міграції України;
- оцінити фактори впливу на стан міжнародної міграції України;
- розробити рекомендації щодо удосконалення державної міграційної політики України в умовах євроінтеграції;
- з'ясувати можливості репатріації як засобу вирішення проблеми міжнародної міграції в Україні.

Об'єктом дослідження в роботі виступає процес міжнародної міграції.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти та практичні рішення вирішення проблем міжнародної міграції України.

Методи дослідження. Методологія дослідження визначається поставленими у ньому цілями та завданнями, виражає єдність його змісту та методів, принципів, правил пізнання, аналізу реальних явищ. В процесі з'ясування теоретичних засад дослідження міжнародної міграції використано методи порівняння, аналізу та синтезу, індукції та дедукції. Аналіз стану міжнародної міграції України здійснено за допомогою історичного, логічного, порівняльного, проблемно-хронологічного та статистичного методів. Перспективи міжнародної міграції в Україні досліджено за допомогою прогностичного та інституційного методів. В процесі формулювання висновків дослідження використано методи наукової абстракції та узагальнення. Оформлення дослідження здійснювалося за допомогою табличного та графічного методів.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові публікації та монографічні видання українських і зарубіжних учених, нормативно-законодавчі акти України й інших країн, матеріали наукових конференцій і досліджень, електронні ресурси світової мережі Internet, звіти та аналітичні матеріали Державної служби статистики та Державної міграційної служби України.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (74 найменування). Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок. Основний зміст викладено на 70 сторінках. Робота містить 17 таблиць, 13 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи бакалавра опубліковано тези:

Значенко В.Ю. «Тенденції розвитку міжнародної міграції» // Збірник наукових робіт за підсумками студентської науково-практичної конференції факультету міжнародної економіки. Випуск 13. 2023. С. 392-396.

Значенко В.Ю. «Оцінка факторів впливу на стан міжнародної міграції України» / Збірник праць кафедри МЕН ОНЕУ «World Economy and International Economic Relations.- International Scientific Collection - Vol.3, 2023» – Одеса – 2023.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «*Теоретичні засади дослідження міжнародної міграції*» було досліджено державне регулювання міжнародної міграції в Україні, яке охоплює моніторинг, розробку і застосування системи інформаційних, адміністративних,

організаційних, ринкових та соціальних механізмів для упорядкування і зменшення інтенсивності міграційних процесів, пом'якшення можливих негативних наслідків на національну економіку.

У другому розділі «*Аналіз стану міжнародної міграції України*» були розглянуті основні чинники, які вплинули негативно на соціально-демографічну ситуацію в Україні, а саме пандемія коронавірусу та військова агресія Росії. Також проаналізовано тенденцію розвитку міжнародної міграції України та соціально-демографічні показники.

У третьому розділі «*Перспективи міжнародної міграції України*» був розглянутий міжнародний досвід репатріації громадян. Проаналізовані соціально-демографічні показники, тенденції розвитку міжнародної міграції України. Розглянуті рекомендації щодо удосконалення державної міграційної політики України в умовах євроінтеграції

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумок проведеного у кваліфікаційній роботі дослідження, можна зробити наступні висновки.

1. Міжнародна міграція – це переміщення населення незалежно від його форми, мотивів і термінів з території однієї країни на територію іншої держави, що тягне за собою зміну соціально-правового статусу особи-мігранта. Причини міжнародної міграції можуть бути різними: економічними, політичними, природними, техногенними, екологічними, сімейними, особистими та культурними. В даний час основні причини, які надають безпосередній вплив на міжнародні міграційні процеси мають політико-економічний характер. На сьогоднішній день у світі налічується приблизно 281 млн. міжнародних мігрантів (3,6% населення планети).

2. На світовому рівні регулювання міграції здійснюється різними міжнародними організаціями (Організацією Об'єднаних Націй, Міжнародною організацією з міграції, Міжнародною організацією праці та ін.). Дослідження підходів до державного регулювання міжнародної міграції в різних країнах (США, Канаді, Китаї, Великобританії, Іспанії, Франції, Нідерландах, Україні) дозволяє стверджувати, що кожна держава розробляє свої методи та заходи міграційної політики залежно від свого економічного становища та національних особливостей. Практично у всіх розвинених країнах світу створені спеціальні органи, які займаються питаннями регулювання міжнародної міграції.

3. Методи оцінки міжнародної міграції – це сукупність прийомів вивчення факторів та показників міграційної рухливості населення та її соціального механізму. Для оцінки міжнародної міграції використовують різні методи, ключовими з яких є статистичний, соціологічний, балансовий, економічного моделювання та інші. В останні роки під час вивчення міжнародної міграції значна увага приділяється методам якісної соціології, за допомогою яких виконується аналіз процесу прийняття рішень про міжнародну міграцію, досліджуються питання інтеграції міжнародних

мігрантів, міжетнічних взаємовідносин в приймаючому співтоваристві, а також широке коло причинно-наслідкових зв'язків в міжнародних міграційних процесах. Основними показниками міжнародної міграції є: обіг міграції, сальдо міграції, коефіцієнт прибуття, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт міграційного обороту, коефіцієнт міграційного приросту та коефіцієнт ефективності міграції.

4. Проведений аналіз соціально-демографічних показників України засвідчує наявність значної демографічної кризи. З початку незалежності кількість населення в Україні скоротилося на 10,7 млн. осіб. В структурі населення відбуваються активні зміни: знижується частка сільського населення та зростає міського; погіршується гендерне співвідношення у вікових групах; зменшується частка економічно активного населення та зростає частка пенсіонерів; спостерігається тенденція до зменшення кількості живонароджених та підвищення кількості померлих на 1000 наявного населення.

5. Проведені розрахунки засвідчили, що загальні міграційні процеси в Україні в 2020 р. уповільнилися, що пов'язано з карантинними обмеженнями у зв'язку з пандемією COVID-19, а в подальшому прискорилися. Можна зробити висновок про те, що за 10 років кількість осіб, які прибули в Україну скоротилася на 65,67%. При цьому кількість міждержавних мігрантів в Україну скоротилася на 45,36%. Порівняно з 2020 роком в 2021 р. кількість прибулих в Україну зросла на 9,57%, а міждержавних мігрантів – на 58,28%. Варто відзначити, що в структурі загальних міграційних потоків, міждержавна міграція в Україну займає незначну частку – вона коливалася в останні 10 років в межах 5,57% (2016 р.) – 10,51% (в 2012 р). В останні роки вона була на рівні 8,75% від загальної кількості прибулих. При цьому в Україні в 2019-2021 рр. спостерігається міграційний приріст. При цьому міждержавна міграція в міграційних процесах займає незначну питому вагу – в межах 2-11%. При цьому в Україні спостерігається позитивне міграційне сальдо за показником міждержавної міграції. Однак така ситуація не по всіх регіонах – в таких областях, як Волинська, Рівненська, сумська наявне міграційне скорочення в 2019-2021 рр. В гендерній структурі міждержавної міграції переважають чоловіки, переважна більшість міждержавної міграції базується на міському населенні. Найбільшу питому вагу в структурі міждержавної міграції за регіонами в'їзду та виїзду займають країни Азії та Європи. При цьому міграційне скорочення спостерігається лише за країнами Америки.

6. На стан міжнародної міграції в Україні в останні декілька років впливало два основних чинника – пандемія коронавірусної інфекції та війна. В результаті пандемії коронавірусної інфекції міжнародна міграція в Україні суттєво скоротилася. Особливо це вплинуло на міжнародну трудову міграцію. Війна взагалі змінила міжнародні міграційні процеси в Україні. Головним її наслідком стало значне зростання кількості біженців з України – їх чисельність за різними оцінками наближається до 8 млн. осіб. При цьому очікується 24-33% зменшення чисельності населення в Україні. Найбільша кількість українців за кордоном перебуває у Польщі, Німеччині та США. При цьому найбільша кількість українців, які отримали статус тимчасового захисту в Чехії. При цьому відсутні дані по Німеччині та Польщі, куди виїхала переважна кількість біженців. Статистичні дані далеко не повні і після війни буде необхідне проведення загального перепису населення.

7. Державна міграційна політика України в умовах євроінтеграції має низку

недоліків, які пов'язані з її декларативністю, відсутністю конкретних заходів щодо реалізації цілей, поставлених в Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року щодо міжнародної міграції. Проведений аналіз зарубіжного досвіду в цій сфері та наявних проблем в реалізації національної політики дозволила сформулювати низку рекомендацій щодо її удосконалення в сфері міжнародної міграції: посилення безпеки та прикордонного контролю; удосконалення системи видачі віз та механізмів реадмісії громадян, визначення квоти імміграції в Україну, формування системи повернення мігрантів на батьківщину, розроблення справедливої системи розгляду заяв щодо надання статусу біженця, забезпечення біженцям належних умов проживання, спрощення надання громадянства, удосконалення системи соціально-правового захисту громадян України, які працюють за кордоном, заохочення вкладання коштів мігрантів в Україну, удосконалення законодавства щодо транзитного проїзду через територію України та боротьби з нелегальною міграцією; забезпечення гарантій прав учасників транзиту, створення для учасників транзиту належних умов; створення спеціального підрозділу в структурі Міністерства соціальної політики України для виконання політики реінтеграції трудових мігрантів; відновлення Міжвідомчої координаційної ради з питань співробітництва з українською діаспорою.

8. Одним із засобів вирішення проблеми міжнародної міграції в Україні є політика репатріації, тобто повернення мігрантів. Для України цей напрямок політики міжнародної міграції дуже актуальний з огляду на значну кількість українських біженців, які виїхали до зарубіжних країн. Значна частка з них не повернеться на Україну, а для тих що повернуться буде необхідно розробити систему заходів з метою їх утримання в Україні. В цілому питання репатріації мігрантів в Україні є законодавчо неврегульованим, відсутня необхідна інфраструктура, економічні умови та розуміння впровадження необхідних заходів. У зв'язку з цим доцільним є вивчення та впровадження в Україні зарубіжного досвіду репатріації, яка може бути добровільною чи примусовою. У випадку добровільною Україна потребує розробки та впровадження комплексу заходів, націлених на заохочення до повернення, спрощення актів повернення та реінтеграцію в суспільство. Ці заходи мають бути розроблені з огляду на різний термін реалізації (в короткостроковому періоді, коли планують повернутися в Україну до 50% біженців), на середньостроковий та довгостроковий період для тих біженців, які закріпляться в зарубіжних країнах та не повернуться в Україну.

АНОТАЦІЯ

Значенко В. Ю., «Проблеми та перспективи міжнародної міграції України». Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». - Одеський національний економічний університет. – Одеса 2023 р.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес міжнародної міграції.

У роботі розглядаються причини та особливості сучасної міжнародної міграції,

підходи до державного регулювання міжнародної міграції, а також методи та показники оцінки міжнародної міграції.

Проаналізовано соціально-демографічні показники України, здійснено аналіз тенденцій розвитку міжнародної міграції України, проведена оцінка факторів впливу на стан міжнародної міграції України.

Узагальнено перспективи щодо удосконалення державної міграційної політики України в умовах євроінтеграції, розглянуто міжнародний досвід репатріації громадян.

Ключові слова: міграція, міжнародна міграція, проблеми та перспективи міжнародної міграції, регулювання міжнародної міграції, фактори впливу на міжнародну міграцію.

ANNOTATION

Znachenko V., «Problems and prospects of international migration of Ukraine». Qualification work for obtaining a masters degree in specialty 292 «International Economic Relations»; under the educational program «International Economic Relations» - Odessa National Economic University. - Odessa 2023.

Qualification work consists of three sections. The object of the study is the process of international migration.

The paper examines the causes and features of modern international migration, approaches to state regulation of international migration, as well as methods and indicators for assessing international migration.

Socio-demographic indicators of Ukraine are analyzed, trends in the development of international migration of Ukraine are analyzed, factors of influence on the state of international migration of Ukraine are assessed.

The prospects for improving the state migration policy of Ukraine in the context of European integration are generalized, the international experience of repatriation of citizens is considered.

Keywords: migration, international migration, problems and prospects of international migration, regulation of international migration, factors of influence on international migration.